herpy

GECKOR

Gold dust day gecko

Phelsuma laticauda

En liten, skinande grön daggecko från norra Madagaskar och Komorerna med ett stänk av guldstoft över nacke och rygg och röda streck på huvudet och ryggen. Den är vacker, snabb och nyfiken, men ömtålig, och den är bäst som ett djur att titta på, inte att hålla i handen.

Familj: Gekkonidae Tidigare namn: *Pachydactylus laticauda*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**10-15 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**6-10 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Trädlevande**
Biotop	**Regnskog**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**30 × 30 × 45 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**26-30 °C**
Värmeplats	**31-33 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**60-75 %**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 2
Föda	**Insekter, frukt, nektar och färdigfoder**
Hålls	**Ensamma eller parvis**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**10-14 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Inkubation	**40-85 dagar** vid 26-29 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Phelsuma laticauda har små gyllene fläckar som ligger som damm över nacken och den främre delen av ryggen på en annars klargrön kropp. De flesta djur har dessutom röda tvärstrimmor på nosen, blå skiftningar runt ögonen och röda fläckar eller streck nedför ryggen. Tårna har breda häftlameller, och svansen är platt och bred, vilket det vetenskapliga namnet *laticauda*, bredsvansad, just berättar.

Arten beskrevs av Oskar Boettger 1880 under namnet *Pachydactylus laticauda* med Nosy Be utanför Madagaskars nordvästkust som typlokal. Man skiljer mellan två underarter: nominatformen *Phelsuma laticauda laticauda* och den något mindre *P. l. angularis* från nordvästra Madagaskar, som har en tydlig, vinkelformad rödaktig teckning på ryggen. Skötseln är i stort sett densamma.

En vuxen gecko blir 10-15 cm inklusive svans. De flesta djur blir omkring 12-13 cm, och nominatformen är störst. Det finns inga pålitliga uppgifter om vikten.

Hanarna är starkt territoriella och tål inte andra hanar, och i ett litet terrarium kan de också gå hårt åt en hona som inte kan komma undan. Huden är tunn och svansen kastas lätt, så arten lämpar sig dåligt för hantering. Däremot är den aktiv hela dagen och ett roligt djur att följa i ett frodigt planterat terrarium.

Utbredning och livsmiljö

Arten lever i norra Madagaskar, bland annat på öarna Nosy Be, Nosy Komba och Nosy Mitsio och på fastlandet i nordväst, där underarten *angularis* är känd bland annat från Antsohihy och Maromandia. Den finns också på Komorerna och Mayotte. Det är dock oklart om alla bestånd där är ursprungliga eller förda dit av människor, och uppgifter från Seychellerna är inte dokumenterade.

Geckon har introducerats på många platser. Det finns etablerade bestånd på Hawaii, där den har spridit sig till flera öar, på Moorea i Franska Polynesien och på Réunion, där den konkurrerar med öns egna, hotade daggeckor. Fynd därifrån och från Florida kommer från utsatta eller rymda djur och hör inte till den naturliga utbredningen.

> **Naturlig utbredning:** Madagaskar, Komorerna och Mayotte.

LIVSMILJÖ

Geckon lever i träden i tropisk skog och snår och ofta nära människor, i palmer, bananplantor och trädgårdar och på husväggar. Den är nästan uteslutande trädlevande och håller till på stammar och stora blad, där den solar och jagar. Flera djur kan samlas vid samma blommande växt eller mogna frukt för att slicka nektar, pollen och saft.

Klimatet är tropiskt med varma, soliga dagar, något svalare nätter och en tydlig regntid. Den fuktiga regntiden och den torrare perioden resten av året är den årstidsrytm man kan efterlikna i terrariet. Det finns bara få mätningar från artens livsmiljöer, så terrariets värden bygger på erfarenheter från terrarier och regionens klimat.

Skötsel

TERRARIET

Ett enskilt djur kan bo i ett högt terrarium på minst 30 × 30 × 45 cm (längd × bredd × höjd), men större är alltid bättre. Ett par behöver minst 45 × 45 × 60 cm, så att honan kan komma undan hanen. Terrariet ska vara högre än det är brett, eftersom geckon klättrar och solar sig högt upp under lampan. Ett terrarium med dörrar i fronten är lättare att sköta än ett som öppnas uppifrån, och djuret blir inte lika lätt skrämt.

Inred med sneda och lodräta grenar, bamburör, korkbark och växter med stora blad, till exempel sansevieria, pothos och bromelior. Geckon sover och lägger ägg i växterna och bamburören. Underarten *angularis* trivs bäst i ett något mindre, tätt planterat terrarium med många gömställen.

Som botten fungerar en blandning av gödselfri jord och orkidébark, gärna som bioaktiv botten med hoppstjärtar och ett lager vissna löv och sphagnum. Använd inte sand eller grus, som djuret kan svälja och få förstoppning av. Se till att ventilationen är god och att dörrarna sluter tätt, för geckon är snabb och smiter ut vid första tillfälle.

Läs mer: Terrarieuppbyggnad och bioaktiv botten Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

TEMPERATUR

På dagen ska det vara 26-30 °C i terrariet och en solplats på 31-33 °C på en gren under lampan. Låt den nedre delen av terrariet vara svalare, omkring 23-25 °C, så att djuret själv kan välja. Det är viktigt att hela terrariet inte blir överhettat.

På natten får temperaturen sjunka till 20-23 °C, och något svalare under vintervilan är nyttigt för avelsdjur (se parning). En värmematta under botten gör nästan ingen nytta, eftersom djuret lever uppe i grenarna. Använd i stället en liten halogenspot eller värmelampa i ena sidan, styrd av termostat och timer. Mät med en digital termometer upptill och nedtill, och kontrollera solplatsen med en infraröd termometer.

Läs mer: Värme och temperatur Läs mer: Vintervila och årstider

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Håll luftfuktigheten på 60-75 %. Spraya ordentligt morgon och kväll, så att fuktigheten kortvarigt stiger till 80 % eller mer, och låt den sjunka igen innan du sprayar nästa gång. Det är den dagliga uttorkningen som håller botten och växterna friska. Konstant blöta förhållanden ger mögel och luftvägsinfektioner, särskilt om det samtidigt är för kallt.

Geckon dricker droppar från blad och rutor, så sprayningen är viktig. Ställ dessutom fram en liten, platt skål med friskt vatten, och byt vattnet dagligen. Ungar kan drunkna i djupare vatten.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Arten är dagaktiv och van vid starkt solljus, så terrariet ska vara ljust och ha en värmelampa för solplatsen. Arten kan föras upp utan UVB om den i stället får kalk med D3, men UVB rekommenderas, motsvarande Ferguson-zon 2, till exempel ett T5-rör på 5-7 %, placerat så att de översta grenarna får ett UV-index på omkring 2-3, medan resten av terrariet ligger i skugga. Det ger mer aktiva djur och en säkrare kalkomsättning.

Ha ljuset tänt 12-14 timmar om dagen på sommaren och omkring 10 timmar på vintern, gärna på en timer. På natten ska det vara mörkt.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

Baskosten är små, välmatade insekter som syrsor, dubiakackerlackor, svartsoldatflugelarver och ibland vaxmalslarver. Insekterna ska vara mindre än avståndet mellan djurets ögon och ha fått näringsrikt foder i minst ett dygn. Ge vuxna djur insekter ett par gånger i veckan, och pudra dem med kalk med D3 vid varannan utfodring och med ett multivitamin en gång i veckan. Äggläggande honor ska ha kalk vid varje utfodring.

Ge en till två gånger i veckan en liten skål färdigfoder för fruktätande geckor, till exempel Pangea eller Repashy, utrört med vatten, eller lite fruktpuré. En droppe nektar eller lite bipollen kan vara en godbit. Det söta ska bara utgöra en mindre del av kosten, annars blir djuret för fett. Håll uppsikt över kroppsformen, och justera mängderna efter den.

Ungar ska matas varje dag de första tre månaderna, se uppfödning.

BETEENDE OCH HANTERING

Geckon är snabb, vaksam och lite nervös och mår bäst när den får vara ifred. Huden är tunn och skadas lätt, och svansen kastas vid stress eller hårdhänt behandling. Den växer ut igen, men får aldrig tillbaka sitt ursprungliga utseende. Njut därför av djuret genom glaset, och arbeta lugnt i terrariet utan att ta tag i det.

En hane och en hona kan hållas som par, men honan måste ha plats och många gömställen, och man ska vara beredd att skilja dem åt om hanen jagar eller biter henne. Även par som har levt fredligt tillsammans kan plötsligt bli oförenliga. Två hanar får aldrig hållas ihop. Arten kan också hållas ensam och trivs bra med det. Stress visar sig genom mörk, matt färg, att djuret gömmer sig och att aptiten försvinner.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Könsmogna hanar har tydliga porer på lårens undersida och framför kloaken och en bula vid svansroten, och de är ofta något större och mer färgstarka än honorna. Könet kan först bestämmas säkert när ungarna är några månader gamla. Geckorna är könsmogna vid omkring 10-12 månaders ålder, men vänta med avel tills de är 12-14 månader och i god kondition. Honor som föds upp för tidigt töms på kalk.

PARNING

Sätt ihop djuren i ett rent terrarium som inget av dem har bott i tidigare, så att ingen har hemmaplan. Tecken på acceptans är nickningar och huvudvickningar, att hanen visar honan ryggen och att hon låter honom bita henne i nacken under parningen. Jakt, avvisande och attacker är tecken på aggression, och då måste djuren skiljas åt genast.

Djuren får ofta en vintervila från omkring oktober till januari. Dagstemperaturen sänks gradvis från cirka 29-30 °C till 27-28 °C, nattemperaturen med ett par grader, och dagslängden minskar från 14 till 10 timmar. Pausen stoppar aveln och ger framför allt honan tid att bygga upp sina reserver. När dagarna blir längre och varmare igen börjar djuren para sig.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Tre till fyra veckor efter parningen lägger honan som regel två ägg som klibbar ihop, och ibland bara ett. Hon lägger dem i bladveck på till exempel sansevieria eller i bamburör, men äggen limmas inte fast i underlaget. Om foder och förhållanden är i ordning kan hon lägga en ny kull var tredje till sjätte vecka under säsongen. Hur många kullar det blir per år varierar.

Honan vill vara ifred medan hon lägger. Ta därefter försiktigt ut äggen utan att vända dem, eftersom vuxna djur kan äta de nykläckta ungarna. Ge honan kalk vid varje utfodring, och ta ut henne ur aveln om hon går ner i vikt.

INKUBATION

Lägg äggen i en liten låda med lätt fuktig vermikulit eller perlit och några små lufthål i locket, och håll luftfuktigheten på cirka 60 %. Vid cirka 28 °C kläcks äggen efter 40-45 dagar. Vid lägre temperatur tar det längre tid, upp till cirka 85 dagar. Ungarna kläcks gärna på morgonen.

Hos dagaktiva geckor påverkar temperaturen ungarnas kön. Vid 28,5 °C och däröver blir de flesta ungar hanar, vid 26,5 °C och därunder de flesta honor, och emellanåt kommer båda könen. Siffrorna bygger på få uppfödningar, så använd dem som en vägledning. Använd en pålitlig inkubator med termostat och kontrollera temperaturen med en separat termometer, för några grader gör skillnad.

Läs mer: Inkubation av ägg

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är omkring 5 cm långa när de kläcks. Flytta dem till en liten, ventilerad box eller ett litet terrarium med tunna grenar, blad och en mycket platt vattenskål, och spraya dagligen. Håll dem helst var för sig, för syskon blir snabbt aggressiva mot varandra och ska under alla omständigheter skiljas åt inom den första månaden.

Mata dagligen de första tre månaderna med bananflugor, mycket små syrsor och fruktpuré, och pudra insekterna med kalk och vitaminer. Ungarnas överlevnad beror mest på kosten och på honans kondition när hon lade äggen. Väg dem regelbundet, och se efter jämn tillväxt. De är fullvuxna efter omkring ett år.

Hälsa och vanliga misstag

Geckon är känslig för fel i skötseln. De typiska problemen är:

- För lite kalk, D3 eller UVB, som ger benskörhet med mjuka käkar, krokiga lemmar och knäckta svansar. Använd kalk med D3, UVB och ett bra färdigfoder.
- Problem med hudömsningen om luften är för torr. Lossa hudrester på tår och svansspets försiktigt med ljummet vatten.
- Luftvägsinfektion om det är kallt och blött på samma gång. Tecken är slöhet, öppen mun och slem eller bubblor vid näsan.
- Förstoppning eller tarmstopp om djuret sväljer sand eller grus.
- Inälvsmask och andra parasiter, särskilt hos importerade djur. Ett träckprov hos veterinären avslöjar dem.
- Förlorad svans efter stress eller hantering.

Köp bara uppfödda djur. Ett friskt djur är klargrönt, har klara ögon och en fyllig svans. Sök veterinär med erfarenhet av reptiler om geckon förlorar aptiten, går ner i vikt, är slö eller har krokiga lemmar.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.